

MGR INŻ. CZESŁAW DĄBROWSKI
Zast. Naczelnego Dyrektora Lasów Państwowych

Pozyskanie i zagospodarowanie drewna w Organizacji Gospodarczej Lasy Państwowe ¹⁾

**Заготовка и хозяйствование древесиной в хозяйственной организации
Государственные леса**

**Harvesting and management of wood in Economic
Organization State Forests**

Podstawowym zagadnieniem w użytkowaniu i zagospodarowaniu drewna w latach 1982—1985 było skoncentrowanie maksymalnego wysiłku wszystkich jednostek Lasów Państwowych na likwidacji skutków masowych wiatrołomów z końca 1981 r. i zimy 1982/1983 oraz masowo wydzielającego się posuszu w wyniku klęskowej gradacji brudnicy mniszki w latach 1978—1984.

W okresie tym normalne użytkowanie rębne w drzewostanach iglastych w większości OZLP wstrzymano całkowicie lub ograniczono do minimum. Wobec olbrzymich mas wiatrołomów i posuszu było też ograniczone wykonanie cięć pielęgnacyjnych, szczególnie w drzewostanach młodszych klas wieku. Przyjęto określoną hierarchię wykonywania prac, uwzględniającą masowość występowania szkód, wiek drzewostanów uszkodzonych oraz przeciwdziałanie rozmnoży szkodników wtórnych.

Pozyskanie grubizny w latach 1982—1985 podano w tabeli.

W związku z tym, że pozyskanie drewna z likwidacji masowych wiatrołomów i posuszu koncentrowało się głównie w północnych i zachodnich OZLP (Białystok, Olsztyn, Gdańsk, Szczecinek, Szczecin, Toruń, Piła, Poznań, Zielona Góra), występowały znaczne trudności zagospodarowania dużych skoncentrowanych ilości drewna tartaczno-iglastego i papierówki iglastej. W zakresie zagospodarowania drewna tartaczno-iglastego podjęto następujące działania:

a) maksymalizowano przetarcie w lokalnych przedsiębiorstwach przemysłu drzewnego przez zwiększenie zmianowości pracy tartaków, co jednak napotykało niejednokrotnie na trudności wynikające z niewystarczającej liczby robotników,

---

¹⁾ Referat wygłoszony 20 grudnia 1985 r. na zebraniu problemowym Warszawskiego Oddziału PTL.

Pozyskanie grubizny w latach 1982—1985 (w tys. m³)

Sortymenty	1982	1983	1984	1985
Grubizna ogółem	20386,4	22931,0	22176,6	21538,1
w tym iglasta	17370,2	19939,8	19082,0	17978,2
liściasta	3016,2	2991,2	3094,6	3559,8
Drewno tart. igl.	7938,3	9293,6	8371,3	7936,8
Drewno tart. liśc.	875,0	910,1	961,0	1053,4
Drewno kopalniak.	1723,6	1884,6	1678,6	1628,6
Papierówka so	4082,4	4187,2	4073,9	3863,7
Papierówka św	1273,4	1726,5	1560,7	1212,5
Inna grub. użytkowa	1440,5	1781,3	1976,8	1855,4
Papierówka liśc.	831,0	780,6	774,8	947,9
Drewno opałowe igl. i liśc.	2222,2	2367,1	2779,5	3039,8
Zrębki i drobnica dla przem. płytowego	888,7	790,7	816,5	704,6

b) zwiększono sprzedaż innym lokalnym drobnym odbiorcom uspołecznionym i nie uspołecznionym, a także na zaopatrzenie ludności (rynek),

c) wobec częściowego wstrzymania cięć rębnych w południowych i centralnych OZLP dokonano przewozów kolejowych z OZLP nadwyżkowych na zaopatrzenie przedsiębiorstw przemysłu drzewnego z południowych regionów kraju — rocznie przewożono 700—800 tys. m³,

d) w latach najbardziej masowego pozyskania zdecydowano się wyjątkowo na eksport tego sortymentu i tak: w 1983 r. wyeksportowano 84,2 tys. m³, w 1984 r. 69,9 tys. m³ i w 1985 r. 7,4 tys. m³.

Działania te pozwoliły na unormowanie zapasu drewna tartaczno-iglastego na koniec 1985 r. w wysokości 808 tys. m³.

Drugim sortymentem stwarzającym bardzo duże trudności w terminowym zagospodarowaniu, a jednocześnie wobec specyfiki wykonywanych cięć głównie sanitarnych pozyskiwanym w nienormalnie wysokich ilościach, była papierówka sosnowa i świerkowo-jodłowa. Przez prawie cały omawiany okres miesięczny zapas papierówki iglastej w lesie i na składnicach utrzymywał się w przeciętnej ilości ok. 2 mln m³, pomimo intensywnego wywozu i spedycji kolejowej do zakładów krajowego przemysłu celulozowo-papierniczego i płytowego. W tej sytuacji, obok maksymalizacji zaopatrzenia krajowych zakładów przemysłu celulozowo-papierniczego oraz wobec ograniczonego wykonywania cięć pielęgnacyjnych w drzewostanach młodszych klas wieku, a w związku z tym niewystarczającej ilości drobnicy i zrębków, kierowania zwiększonych ilości papierówki i drewna stosowego o obniżonej jakości do zakładów przemysłu płytowego, położono nacisk na możliwie najwyższe wykonywanie eksportu papierówki.

W porównaniu z latami siedemdziesiątymi, w których eksport papierówki wynosił rocznie 600 do 1100 tys. m³, w latach 1983—1985 wyeksportowano 5,5 mln m³, osiągając w 1985 — 2,1 mln m³. Należy z całą stanowczością podkreślić, że tak wysoki eksport tych sortymentów był wy-

łącznie wynikiem zagospodarowania nadmiernych zapasów papierówki. W wyniku powyższego działania zapas papierówki iglastej na koniec 1985 r. w lesie i na składnicach zmalał do 1,1 mln m³.

Spośród pozostałych sortymentów znaczny problem w zakresie zbytu stwarzały sortymenty opałowe, a szczególnie na terenie OZLP w północnych i zachodnich regionach kraju. Pomimo stosowania znacznie obniżonych cen do kwot prawie symbolicznych oraz podejmowania szerokiej akcji propagandowej, a także stwarzania uproszczonych i dogodnych form sprzedaży, w szeregu OZLP zalegały znaczne masy grubizny i drobnicy opałowej, stwarzające problemy ochrony lasu przed szkodnikami wtórnymi i pożarami.

Na tle tej krótkiej charakterystyki pozyskania i gospodarki drewnem w latach 1982—1985 przedstawiam poniżej kierunki racjonalnej gospodarki drewnem w latach 1986—1990.

Stwierdzona na podstawie wyniku kolejnej wielkoobszarowej inwentaryzacji (IX 1985 r.) poprawa stanu zdrowotnego i sanitarnego lasu oraz przewidywane trendy w wydzielaniu się posuszu w najbliższych latach wskazują na konieczność stopniowego zmniejszania rozmiaru użytkowania lasu oraz możliwość poprawy relacji struktury cięć rębnych i przedrębnych, która dotychczas była wymuszona sytuacją klęskową.

W związku z powyższym w latach 1986—1990 przewiduje się zmniejszenie rozmiaru pozyskania grubizny z 21,3 mln m³ w r. 1986 do 19,5 mln m³ w 1990 r., przy czym odpowiednio grubizny iglastej zmniejszenie z 17,8 mln m³ do 15,6 mln m³, a grubizny liściastej zwiększenie z 3,5 mln m³ do 3,9 mln m³. Przewidywany udział użytków przedrębnych w 1990 r. kształtować się będzie na poziomie ok. 50%, co jest uzasadnione strukturą klas wieku.

Główne wyznaczniki użytkowania lasu w latach 1986—90 to:

- dalsze kompleksowe porządkowanie stanu sanitarnego lasu ze zwalczaniem szkodników wtórných,
- odrabianie zaniedbań w cięciach pielęgnacyjnych, szczególnie w drzewostanach młodszych klas wieku,
- uwzględnienie konieczności zaspokojenia minimalnych potrzeb gospodarki narodowej na niektóre istotne sortymenty drzewne, takie jak: drewno tartaczne, sortymenty cenne, drewno kopalniakowe.

Przy założeniu zmniejszenia rozmiaru użytkowania lasu przy wyżej przedstawionej strukturze gatunkowej i rodzaju cięć, w przeciwieństwie do wysokiego pozyskania drewna w latach 1982—1985, głównym problemem okresu lat 1986—1990 będą trudności skorelowania obniżonych ilości pozyskiwanych podstawowych sortymentów z pokryciem potrzeb na surowce drzewne poszczególnych branż przemysłu drzewnego i innych kierunków zużycia drewna w gospodarce narodowej. Najistotniejsze problemy stwarzać będzie narastający deficyt, w stosunku do potrzeb, iglastych sortymentów wielowymiarowych, tzn. drewna tartaczego, okleinowego i sklejkowego.

W latach 1986—1990 przewidywane jest pozyskanie rocznie 7500 tys. m³ drewna tartaczego iglastego i 100 tys. m³ innych sortymentów cennych iglastych. Deficyt w stosunku do obecnie zgłaszanych potrzeb wynosi co najmniej 10—15%. W tej sytuacji konieczne jest:

- zaostrenie rygorów oszczędnego gospodarowania tym sortymentem

począwszy od bardzo wnikliwej manipulacji pozyskiwanego drewna w lesie, racjonalnego wykorzystania w przerobie przemysłowym, konserwacji drewna okrągłego i materiałów tartych na oszczędnym zużyciu w poszczególnych działach gospodarki narodowej kończąc,

— priorytetowe zaopatrywanie zakładów przemysłowych wykorzystujące ten sortyment w stopniu najbardziej racjonalnym i kompleksowym,

— ograniczenie sprzedaży rynkowej do najbardziej niezbędnych i minimalnych potrzeb,

— wykorzystania na ten sortyment krótkich wyrzynków i kłód pochodzących z racjonalnej manipulacji drewna średniowymiarowego.

Obniżone pozyskanie drewna tartaczno-iglastego będzie w pewnym stopniu wyrównane zwiększonym w porównaniu z obecnym okresem pozyskiwaniem drewna tartaczno-liściastego, którego ilość wzrośnie z 1045 tys. m³ w r. 1986 do 1350 tys. m³ w r. 1990.

W pewnej kolizji z możliwościami zwiększenia pozyskania drewna tartaczno-iglastego z drewna średniowymiarowego jest obowiązek zaopatrzenia przez Lasy Państwowe górnictwa w drewno kopalniakowe. Zapotrzebowanie na drewno kopalniakowe przy planowanym wydobywaniu węgla ok. 192 mln ton rocznie wynosi 1650 tys. m³, przy czym należy zaznaczyć, że zużycie drewna kopalniakowego na 1000 ton wydobywania węgla znacząco zmalało, gdyż były dawniej lata, że przy znacznie niższym wydobywaniu dostarczano drewna kopalniakowego powyżej 2 mln m³. Niemniej obecnie podstawową trudnością w zaopatrzeniu górnictwa w drewno kopalniakowe jest wymaganie przez górnictwo udziału drewna kopalniakowego tzw. grubego (II kl. gr. — ϕ 12—16 cm w środku długości), minimum 80%, a nawet 84%. Takie wymagania wykluczają, a przynajmniej znacznie ograniczają wymanipulowanie z odziomków (do połowy długości strzał) kłód drewna tartaczno-iglastego. Odzyskiwane przez ZDPW pewne ilości (100—120 tys. m³) kłód tartacznych z grubszych odziomków drewna kopalniakowego wliczane są przez NZLP do bilansu pokrycia potrzeb na drewno tartaczno-iglaste Zakładów Drzewnych Przemysłu Węglowego, które po przetarciu używane są na podkłady do kolejek kopalnianych a tarcica do obudowy chodników. Wymaganie ze strony górnictwa wysokiego udziału II klasy grubości w drewnie kopalniakowym pozostaje w kolizji z koniecznością wykonywania przez Lasy Państwowe zaległych trzebieży głównie w drzewostanach młodszych klas wieku, w ramach których istnieje możliwość wymanipulowania przede wszystkim drewna kopalniakowego I kl. gr. (do 11 cm w śr. dł.).

W tej sytuacji, jeśli wymagania górnictwa nie zmienią się w kierunku zwiększenia udziału I kl. gr. w dostawach drewna kopalniakowego, wydaje się konieczne dla uniemożliwienia penetracji po lesie za drewnem kopalniakowym II kl. gr. lub wykonywania szkodliwych trzebieży kopalniakowych a nie w pełni hodowlano-selekcyjnych, rozważenie racjonalnego zlokalizowania w niektórych drzewostanach na słabszych siedliskach, o niskiej docelowej jakości technicznej lub w drzewostanach wymagających przebudowy — zrębów kopalniakowych o obniżonej kolei rębu pod warunkiem wypłaty przez ZDPW odszkodowania za przedwczesny wyrąb. Lokalizowania tych zrębów powinny dokonywać w porozumieniu z OZLP Oddziały BULiGL.

Działanie takie miałyby charakter łagodzenia i ograniczania ujemnych skutków wywiązywania się Lasów Państwowych z obowiązku zaopatrzenia górnictwa w niezbędny surowiec drzewny.

Następną problemową grupę sortymentów z punktu widzenia zaspokojenia potrzeb gospodarczych kraju w zakresie produkcji przemysłu celulozowo-papierniczego oraz przemysłu płyt wiórowych i pilśniowych jest papierówka, inne różne drewno stosowe (grubizny) oraz drobnica i zrębki leśne.

Przewidywane w założeniach planu na lata 1986—1990 pozyskanie papierówki iglastej i liściastej powinno pozwolić na pełne pokrycie do 1990 r. potrzeb przemysłu celulozowo-papierniczego oraz płyt wiórowych (do 30% wsadu). Wobec jednak znacznego przerąbania w latach 1982—1985 zniszczonych przez wiatrolomy i brudnicę mniszkę drzewostanów świerkowych w północnych OZLP, a także na skutek klęskowych szkód przemysłowych w OZLP Wrocław (Sudety), może zarysować się niedobór papierówki świerkowo-jodłowej. Dlatego też konieczne jest utrzymanie importu tego sortymentu ze Związku Radzieckiego na poziomie 50—100 tys. m³ rocznie.

Bardziej złożonym problemem bilansowym oraz techniczno-organizacyjnym będzie pokrycie potrzeb zakładów przemysłu płytowego, które obecnie wynoszą 2,5 do 2,7 mln m³. Wobec konieczności znacznego ograniczenia zużycia w tym przemyśle papierówki wyłącznie do produkcji płyt wiórowych w ilości ok. 800 tys. m³ rocznie, dla zaopatrzenia przemysłu płytowego powinny być podjęte następujące działania:

— skierowanie w miarę posiadanych możliwości, przez oszczędną sprzedaż na rynek, żerdzi i drewna stosowego użytkowego liściastego gorszej jakości, a także drewna opałowego,

— stopniowe zwiększenie pozyskania i dostarczania przede wszystkim zrębków, a także uzupełniająco drobnicy tyczkowej; łącznie sortymentów tych przewiduje się dostarczyć w ilościach od 1100 tys. m³ w r. 1986 do 1500 tys. m³ w r. 1990. Przedstawiony wzrost pozyskania i dostaw zrębków wymaga rozszerzenia tego procesu na wszystkie OZLP oraz uwzględnienia organizacji przewozów kolejowych, z wyprzedzającym przygotowaniem odpowiednio przystosowanych i wyposażonych składnic spedycyjnych; stopniowe rozwinięcie procesu zrębkowania drewna pozwoli na gospodarcze wykorzystanie drewna cienkiego z cięć pielęgnacyjnych, a także wszelkiego rodzaju odpadów i drewna gorszej jakości ze zrębków i powierzchni porządkowanych w ramach cięć sanitarnych,

— zastosowanie skutecznego systemu skupu drewna średnio i drobnowymiarowego z lasów nie stanowiących własności państwa, opartego na odpowiedniej motywacji ekonomicznej dla właścicieli lasów i skupujących jednostek lasów państwowych, a przede wszystkim bezpośrednich odbiorców, tzn. zakładów przemysłu płytowego,

— zmaksymalizowanie pokrycia potrzeb surowcowych przemysłu płytowego dostawami zrębków i odpadów z zakładów przemysłu drzewnego.

Realizacja zadań gospodarczych Lasów Państwowych we wszystkich działach wymaga wyposażenia organizacyjnych jednostek wykonawczych w niezbędne środki transportowe, maszyny, urządzenia techniczne oraz podstawowe narzędzia i materiały, a także niezbędne części zamienne. Obok zaopatrzenia krajowego, niezbędne są też zakupy importowe i to

w dużej mierze z II obszaru płatniczego. Dla uzyskania dewizowych środków płatniczych niezbędne jest realizowanie eksportu drewna.

W świetle przedstawionych wyżej problemów wynikających z przewidywanych na lata 1986—1990 bilansów poszczególnych sortymentów możliwości eksportu klasycznych sortymentów drzewnych znacznie maleją i ograniczają się w zasadzie do papierówki. Założenia planowe w omawianym okresie przewidują stopniowy spadek eksportu papierówki do ok. 400 tys. m³ w r. 1990 i to z przeważającym udziałem papierówki liściastej.

W tej sytuacji koniecznym i pilnym zadaniem będzie opracowanie i wdrożenie nowych kierunków produkcji eksportowej opartej na rozwijaniu własnego przetworstwa głównie sortymentów średnio- i drobnowymiarowych (np. materiały płótelne, wyroby galanterijne itp.) oraz rozszerzenie eksportu innych produktów gospodarstwa leśnego.

Wydaje się również konieczne rozważenie umożliwienia przedsiębiorstwom Lasów Państwowych partycypowanie — na zasadzie odpowiednio spisywanych umów kooperacyjnych — w uzyskiwaniu środków dewizowych z realizowanego eksportu finalnych przetworów i fabrykatów wytwarzanych przez odpowiednie branże przemysłowe z dostarczanych przez Lasy Państwowe surowców drzewnych.

Reasumując przedstawione wyżej główne problemy pozyskania i zagospodarowania drewna w latach 1986—1990 oraz podstawowe kierunki do rozwiązywania, pragnę podkreślić najważniejsze uwarunkowania umożliwiające optymalne skorelowanie możliwości bazy surowcowej w ramach założonych rozmiarów użytkowania lasu z niezbędnym pokryciem potrzeb gospodarki narodowej i tak:

1. konieczne jest bardzo precyzyjne działanie w sferze oszczędnego i racjonalnego wykorzystania pozyskiwanego surowca drzewnego i to począwszy od prac planistycznych do wykonania pozyskania i dostaw poszczególnych sortymentów drzewnych,

2. zrealizowanie zasad oszczędnego i optymalnego wykorzystania drewna na główne kierunki potrzeb gospodarczo-społecznych kraju wymaga w jak najwyższym stopniu uscisłej i zintegrowanej współpracy jednostek Lasów Państwowych z zakładami przede wszystkim poszczególnych branż przemysłu drzewnego, a także partnerskiego współdziałania z zakładami przemysłu celulozowo-papierniczego,

3. zarysowujący się deficyt surowców drzewnych wymaga zdecydowanego umiarkowania na cele przemysłowe drewna z lasów niepaństwowych drogą usprawnienia i uatrakcyjnienia skupu dokonywanego przez jednostki Lasów Państwowych, a przede wszystkim przez zainteresowane zakłady przemysłowe,

4. dla podjęcia przez Lasy Państwowe zwiększonego przystosowania dla potrzeb przemysłowo-gospodarczych drewna drobnowymiarowego i odpadów gorszej jakości przez rozszerzenie procesu zrębkowania konieczne jest zaopatrzenie Lasów Państwowych obok normalnego sprzętu technicznego również w sprzęt specjalistyczny, jak: nowoczesne rębarki, środki zrywkowe i wywozowe przystosowane do transportu zrębków oraz odpowiednie ładowniki czołowe do przemieszczania i załadunku zrębków na składnicach kolejowych.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 31 marca 1987 r.